

Explaining the strategic requirements in the governance of Makran coastal development

Davood Daneshjafari

Associate Professor, Faculty of Economics, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran.

daneshjafari@yahoo.com

 0000-0002-4783-5676

Reza Tavakoli

Ph.D student in Economic Governance, Supreme National Defense University, Tehran, Iran.

tavakoli.reza1374@yahoo.com

 0000-0003-4642-1508

Ahmadali Sadeghi

Faculty of Islamic Studies and Political Science, Imam Sadiq University, Tehran, Iran (Corresponding author).

ahmadalisadeghi74@gmail.com

 0000-0003-2749-1084

Abstract

The development of Makran coasts is one of the regional areas of sea-based development in the Iranian economy, and the quality of governance of this issue can include economic, cultural, political, and security factors and consequences at the national, regional, and global levels. The aim of the present study is to present a governance model based on the analysis and extraction of a conceptual network derived from elite interviews, whose dimensions and components are determined. So, what are the strategic requirements for governing the development of the Makran coast? This study was conducted using a qualitative method of exploratory thematic analysis and library-based data collection. In this method, 293 open-coded items were used, from which 16 organizing themes and 6 overarching themes (unity of strategic and institutional procedures, green development and multi-product economy, foresight and reliance on knowledge-based industries, compatibility with foreign policy and national security, public participation and family residence, culture building and human capital management) were obtained. Finally, the proposed model for governance of Makran coastal development showed that the international nature of this project relies on a multi-product regional economy centered on the private sector and public participation, and is an image of sustainable and knowledge-based development that will have positive side effects in local and national cultural and social dimensions.

Keywords: Sea-based development, Governance, Makran coasts, Thematic analysis.

JEL Classification: R58, O21, P41

تبیین الزامات راهبردی در حکمرانی توسعه سواحل مکران

داود دانش جعفری

دانشیار گروه اقتصاد بازرگانی، دانشکده اقتصاد، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
daneshjafari@yahoo.com 0000-0002-4783-5676

رضا توکلی

دانشجوی دکتری حکمرانی اقتصادی دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.
tavakoli.reza1374@yahoo.com 0000-0003-4642-1508

احمدعلی صادقی

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
ahmadalisadeghi74@gmail.com 0000-0003-2749-1084

چکیده

توسعه سواحل مکران یکی از حوزه‌های منطقه‌ای توسعه دریامحور در اقتصاد ایران است که کیفیت حکمرانی این مهم می‌تواند عوامل و پیامدهای اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی در سطوح ملی، منطقه‌ای و جهانی را دربرگیرد. هدف پژوهش حاضر، ارائه الگوی حکمرانی مبتنی بر تحلیل و استخراج یک شبکه مفهومی برآمده از مصاحبه‌های نخبگانی است که ابعاد و مؤلفه‌های آن مشخص می‌گردد. به این ترتیب که الزامات راهبردی در حکمرانی توسعه سواحل مکران چیست؟ این بررسی با استفاده از روش کیفی تحلیل مضمون از نوع اکتشافی و اطلاعات گردآوری شده از نوع کتابخانه‌ای انجام شده است. در این روش ۲۹۳ مورد کدگذاری باز صورت گرفت که از آن ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۶ مضمون فراگیر (وحدت رویه راهبردی و نهادی، توسعه سبز و اقتصادی چندمحصولی، آینده‌نگری و اتکاء به صنایع دانش‌بنیان، تناسب با سیاست خارجی و امنیت ملی، مشارکت مردمی و سکونت خانوادگی، فرهنگ‌سازی و مدیریت سرمایه انسانی) حاصل شد. در نهایت، الگوی پیشنهادی برای حکمرانی توسعه سواحل مکران نشان داد که ماهیت بین‌المللی این پروژه، متکی به یک اقتصاد منطقه‌ای چندمحصولی با محوریت بخش خصوصی و مشارکت مردمی است و تصویری از توسعه پایدار و دانش‌بنیان است که اثرهای جانبی مثبتی در ابعاد فرهنگی و اجتماعی محلی و ملی خواهد داشت.

کلیدواژه‌ها: توسعه دریامحور، حکمرانی، سواحل مکران، تحلیل مضمون.

طبقه‌بندی JEL: R58, O21, P41

شاپای الکترونیک: ۲۵۸۸-۶۵۶۸ / پژوهشکده تحقیقات راهبردی / فصلنامه علمی پژوهشی راهبرد اقتصادی

 10.22034/es.2025.512724.1843

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظریات مطرح شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشریه راهبرد اقتصادی نمی‌باشد.

مقدمه و بیان مسئله

دسترسی به منابع آبی در دریا‌های باز و اقیانوس‌ها، دریا‌های بسته و نیمه‌بسته و همچنین جزایر، طیف وسیعی از صنایع و زنجیره‌های ارزش محلی، ملی و جهانی را فراهم می‌آورد. این بهره‌برداری که تحت عنوان اقتصاد آبی یا اقتصاد دریامحور شناخته می‌شود، شاخص‌های کلان اقتصادی نظیر رشد، تورم و بیکاری را متأثر می‌سازد.

سواحل ممتد جنوب شرقی ایران، موسوم به منطقه «مکران» که از مزایای راهبردی متنوعی برخوردار است، به‌عنوان یکی از حوزه‌های پیشران در توسعه ملی ایران شناخته می‌شود. هرچند این مهم، در برنامه‌های توسعه پیش از انقلاب اسلامی و پس از آن، مورد توجه نظام برنامه‌ریزی اقتصاد ایران قرار گرفته است؛ اما وضعیت کنونی شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی در این منطقه، فاصله معناداری با قابلیت‌های امکان‌سنجی شده را داراست. ابلاغ سیاست‌های کلی توسعه دریامحور در سال ۱۴۰۲، زمینه کافی برای طراحی الگوی عملیاتی و مبتنی بر دانش اقتصاد توسعه و در چهارچوب ادبیات حکمرانی را فراهم می‌آورد. از همین رو دستیابی به چنین الگویی را می‌توان گام نخست در ضرورت پیاده‌سازی توسعه دریامحور متمرکز بر منطقه مکران ارزیابی نمود؛ البته حکمرانی، مقوله‌ای میان‌رشته‌ای است که کیفیت استخدام امکانات موجود در مسیر نیل به اهداف ملی را بحث می‌کند. تحول در مباحث و نظریات حکمرانی و همچنین توجه به تفاوت‌های مفهومی میان حکمرانی و مقولاتی چون مدیریت دولتی لازم است تا مشخص سازد که الگوی حکمرانی در سواحل مکران به چه منظوری است. یکی از انواع برداشت‌های مفهومی در حکمرانی، می‌تواند ناظر به کارکردهای آن باشد. از رهگذر چنین تقریری امکان مذاقه علمی در ابعاد و مؤلفه‌های الگوی پیشنهادی برای حکمرانی در توسعه سواحل مکران فراهم می‌آید.

پرسش اصلی در پژوهش حاضر آن است که الگوی حکمرانی در توسعه سواحل مکران چه الزامات راهبردی را دارد؟ در همین رابطه با انجام مصاحبه‌های نخبگانی و تحلیل مضامین مستخرج از آن، به این مهم پرداخته شده است. هدف از این پژوهش دستیابی به الگویی جامع و دربردارنده نگاهی تلفیق‌یافته از ادبیات نظری موضوع و یافته‌های تجربی نخبگان مربوط به آن، تصور می‌شود. در وهله دوم، نوعی از درجه اهمیت هریک از ابعاد و مؤلفه‌های مستخرج می‌تواند پیشنهاد‌های سیاستی و پژوهش‌های آتی در این حوزه را نیز راهنمایی نماید.

۱. پیشینه پژوهش

سوابق پژوهش‌های مرتبط با مسئله حاضر نشان می‌دهد که به‌طور دقیق، پژوهشی در رابطه با ارائه الگویی در حکمرانی توسعه سواحل مکران انجام نگرفته است؛ اما می‌توان مواردی را در حاشیه مفهومی این مسئله گردآوری و معرفی نمود.

بخش اول از این پیشینه پژوهشی مرتبط با هسته مفهومی توسعه مکران به نظر می‌آید. گروهی از پژوهش‌های انجام گرفته معطوف به توسعه سواحل مکران است که بررسی‌ها نشان می‌دهد به‌طور عمده به اثر یک عامل در توسعه منطقه‌ای سواحل مکران پرداخته شده است.

به‌عنوان نمونه نیکنامی (۱۴۰۲) در مقاله «جایگاه ژئوتوریسم در فرایند توسعه پایدار در سواحل مکران» به پیامدها و راهکارهای رونق صنعت گردشگری در توسعه عناصر اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی پرداخته اما در مقام ارائه یک الگوی حکمرانی ذوابعاد در منطقه مکران برنیامده است. گروهی از پژوهش‌ها نیز هرچند به‌لحاظ جامعیت چندعاملی بوده است؛ اما داعیه پیشنهاد الگویی ایجابی در چهارچوب ادبیات حکمرانی منطقه‌ای را نداشته است؛ به‌عنوان نمونه شاه‌علی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهش تحلیلی بر عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار منطقه‌ای مکران از زوایای آسیب‌شناسانه به احصای عوامل دخیل در توسعه این ناحیه پرداخته است.

بعضی دیگر از پژوهش‌های به‌عمل‌آمده نیز حوزه محلی به‌خصوصی را دقت داشته است. در همین رابطه اعتمادی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله «توسعه منطقه سواحل مکران در پرتو منطقه آزاد تجاری - صنعتی چابهار» این مهم را با تمرکز بر مزیت‌های فضای جغرافیای اقتصادی و سیاسی بندر چابهار دنبال کرده است. حال اینکه توسعه مکران امری مشتمل بر چالش‌ها و فرصت‌های یک حوزه منطقه‌ای وسیع تر قلمداد می‌شود. مقالاتی دیگر را نیز می‌توان در رابطه با بررسی جایگاه توسعه سواحل مکران در اسناد بالادستی برشمرد. در همین رابطه، سیاری و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله «جایگاه برند ملی در مدل توسعه منطقه‌ای سواحل مکران (مبتنی بر تحلیل اسناد بالادستی)» به تحلیل مضامین مرتبط با برند ملی و توسعه مکران در برخی اسناد توسعه ملی پرداخته‌اند.

بخش دوم از پیشینه پژوهشی لازم به ذکر مربوط به الگوی حکمرانی و بر پایه این ادبیات (به‌ویژه حکمرانی منطقه‌ای) است.

کولایی و شایسته (۱۳۹۳) در مقاله «حکمرانی خوب و مدیریت یکپارچه مناطق

ساحلی دریای خزر» به تسری ادبیات حکمرانی به یک منطقه ساحلی پرداخته است؛ اما این پژوهش متمرکز بر منطقه ساحلی خزر است و بدون آنکه قصد ارائه الگویی را داشته باشد؛ به طور عمده حکمرانی منتج به حفظ محیط زیست را در نظر گرفته است. برخی از پژوهش‌ها به بحث حکمرانی و کارکردهای آن در سطح یک سازمان یا صنعت پرداخته است.

زمانیان و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله «ارائه چهارچوبی برای تحلیل نظام‌های حکمرانی ملی مبتنی بر ساختارها و کارکردها؛ مطالعه موردی حمل‌ونقل دریایی در ایران»، به بررسی کارایی نظام حکمرانی در این صنعت ملی پرداخته است که تنها وجه اشتراک آن با پژوهش حاضر، مطالعه موردی حکمرانی مرتبط با حوزه دریانوردی به‌شمار می‌آید.

برخی پژوهش‌های دیگر نیز نظیر میرزاده کوهشاهی (۱۴۰۱) در مقاله «تحلیل چالش‌ها و مسائل امنیتی استان هرمزگان از منظر حکمرانی محلی با تأکید بر شناسایی استان هرمزگان» (که یکی از دو مورد استان‌های شامل منطقه ساحلی مکران است) به‌عنوان یک واحد محلی از منظر حکمرانی به عوامل واگرایی‌های امنیتی در این استان پرداخته است؛ اما آنچه در پرسش اصلی پژوهش نبوده است؛ پرداختن به امر توسعه مکران در حوزه‌ای شامل بخشی از استان‌های هرمزگان و سیستان و بلوچستان به‌نظر می‌آید. مزید بر آنکه جامعیت عوامل دخیل در این رابطه نیز در هدف نویسنده نبوده و متمرکز بر عامل امنیت است.

۲. ادبیات نظری و چهارچوب مفهومی

۲-۱. حکمرانی

دانش حکومت‌داری و مدیریت امور عمومی نقش مهم و مؤثری در بقا و سلامت جامعه دارد. حکومت‌های سیاسی، به فراخور فضای اجتماعی، سیاسی اقتصادی و فرهنگی حاکم سبک و سیاق مدیریتی و حکمرانی مناسب خود را انتخاب می‌کنند (دانایی‌فرد، ۱۳۹۲، ص. ۷۰). با مروری بر صبغه واژه حکمرانی، سابقه تاریخی آن به واژه یونانی کورمن به‌معنای راهبری یا هدایت‌کردن سوق می‌یابد، واژه‌ای که افلاطون آن را برای چگونگی هدایت یک نظام حکومتی به‌کار برد. این واژه یونانی در قرون وسطی به واژه گوپرنن تغییر یافت که بر راندن حکمروایی‌کردن با راهبری دلالت دارد. در فرهنگ آکسفورد، حکمرانی به‌صورت فعالیت یا روش حکم راندن اعمال کنترل یا قدرت بر فعالیت‌های زیردستان و ارکان نظامی از قوانین و مقررات

تعریف شده است (بشیری و دیگران، ۱۳۹۰، ص. ۲).

بنابراین حکمرانی مفهوم جدیدی نیست بلکه به پیشینگی تمدن بشری بر می گردد. معنای ساده حکمرانی بر فراگرد تصمیم‌گیری دلالت دارد که به‌وسیله آن تصمیم‌ها اجرایی یا بنا به دلایلی از دستور اجرا خارج می‌شوند. درواقع مجموعه‌ای از سنت‌ها و نهادهایی هستند که حاکمان در چهارچوب آنها عمل می‌کنند یا به‌عنوان روش پیاده‌سازی قدرت در نهادهای اقتصادی سیاسی و اجتماعی کشورها یا تصدی‌گری اقتصادی سیاسی و اجرایی برای مدیریت تمامی مناسبات کشور در همه سطوح تعریف شده‌اند (حجاریان، ۱۳۹۳). حکمرانی به‌عنوان یک الگوواره جدید در گذشته به‌دنبال تغییر شکل حکومت‌داری بود؛ اما وقتی به سطحی از پختگی خود رسید به‌عنوان مفهومی شناخته شد که با ورود به هر حوزه‌ای در آن تغییر ایجاد می‌کند. باید گفت که حکمرانی بیش‌ازآنکه روشی برای حکومت‌داری باشد به‌عنوان یک ساختار در مطالعات مدیریت خط‌مشی‌گذاری استفاده می‌شود؛ یعنی با ورود به هر یک از بخش‌های دولتی و خصوصی به‌دنبال تحول مدیریتی در این بخش‌ها خواهد بود (رحمانی و دیگران، ۱۴۰۰).

هنگام به‌کارگیری واژه حکمرانی باید به این دو نکته توجه داشت؛ نخست اینکه حکمرانی حکومت نیست بلکه به‌عنوان یک مفهوم، موجودیت قدرت را در داخل و خارج از اقتدار رسمی و نهادهای حکومت مشخص می‌کند. دوم اینکه حکمرانی بر فراگرد و بر این امر تأکید دارد که تصمیم‌ها با توجه به روابط پیچیده بین تعدادی از بازیگران با اولویت‌ها و سلیقه‌های گوناگون گرفته می‌شوند. حکمرانی اغلب سه گروه اصلی از بازیگران را شامل می‌شود: دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی. درواقع، حکمرانی بین اولویت‌ها و سلايق رقیب و متضاد توافقی را برقرار می‌کند و این اساس و شالوده مفهوم حکمرانی است (UN-HABITAT, 2015). با این اوصاف مفهوم حکمرانی در چهار سطح زیر رصد می‌شود:

- ۱- حکمرانی در فضای جهانی که به مسائلی فراتر از حوزه ملی می‌پردازد؛
- ۲- حکمرانی در فضای ملی که دارای سطوح ملی، استانی، شهری و محلی است؛
- ۳- حکمرانی در فضای سازمان یا حکمرانی سازمانی که شامل فعالیت‌های مختلف سازمانی است و مجریان در نتیجه این فعالیت‌ها اغلب باید در برابر هیئت مدیره پاسخگو باشند. برخی از این سازمان‌ها خصوصی هستند: نظیر شرکت‌های تجاری و خصوصی و برخی دیگر نیز دولتی هستند: نظیر بیمارستان‌ها، مدرسه‌ها، شرکت‌های دولتی؛

۴- حکمرانی در فضای جوامع محلی که فعالیت‌های در سطح محلی را شامل می‌شوند. بحث مورد اهمیت دیگر در شناخت چهارچوب مفهومی حکمرانی، توجه به کارکردهاست. در همین رابطه با مرور ادبیات رایج برای حکمرانی می‌توان سه کارکرد اصلی را به شرح زیر اشاره نمود:

۱- سیاست‌گذاری؛

۲- تنظیم‌گری؛

۳- تسهیل‌گری.

آنچه در نوشتار حاضر اختیار می‌گردد، تقریری از مفهوم حکمرانی است که هر سه کارکرد آن را در سطح ملی دربرمی‌گیرد و اجماعی از فعالیت‌های بخش خصوصی، جامعه مدنی و بخش عمومی را به‌دنبال می‌آورد. درواقع تحقق الگوی منتج از یافته‌های این پژوهش در گرو تحرک موازی همه بازیگران است. به‌طوری‌که هریک از این بازیگران انگیزه کافی برای ایفای نقش در جهت الگو را داشته باشند.

۲-۲. سواحل مکران

مکران پهنه مجاور با سواحل دریای عمان است که در جنوب شرقی ایران و بخشی از آن در پاکستان امروزی است. این منطقه را می‌توان از ناحیه غربی به حدود بندر جاسک تعریف نمود. به‌عبارت‌دیگر ناحیه مکران کنونی در ایران مشتمل بر پنج شهرستان چابهار، کنارک، جاسک، سیریک و میناب در دو استان سیستان و بلوچستان و هرمزگان است. بررسی سوابق تمدنی و گزارش‌های تاریخی نشان می‌دهد که از منطقه مکران تحت عنوان یک ایالت نیز یاد می‌شده است که در برخی ادوار تاریخی به‌طور خودمختار و تحت نظارت دولت مرکزی ایران اداره می‌شده است. برخورداری از مزایای اقتصاد دریا و ژئوپلیتیکی نظیر اتصال به آب‌های آزاد اقیانوس هند، ظرفیت‌های گردشگری (اعم از انواع فرهنگی، طبیعی و ورزشی)، مزیت‌های زراعی و باغبانی، ساخت و تعمیر و نگهداری کشتی و خدمات شناورهای سطحی، ترانزیت ترکیبی به‌ویژه مسیر شمال - جنوب، زنجیره ارزش انرژی‌های فسیلی و انرژی‌های نو (از جمله خورشیدی، حاصل از جزرومد دریا و زمین‌گرایی) از جمله امکانات توسعه‌ای در این منطقه شناخته می‌شود (رحمتی، ۱۳۹۴، صص. ۷-۸). هرچند شاخص‌های رفاهی و اجتماعی این منطقه وضعیت نامطلوبی را به‌طور بلندمدت نشان داده است. ساکنان منطقه مکران از نژادهای بلوچ، عرب و فارس هستند و از لحاظ مذهب جمعیت غالب مسلمان اهل تسنن هستند و پیشینه بسیاری از آن‌ها کشاورزی، صیادی و دامداری

است. نام مکران در یکی دو دهه اخیر با تأکید مقام معظم رهبری و اهتمام نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی ایران به توسعه آن، بیش‌ازپیش شنیده، نوشته و تکرار شد (حافظنیا و رومینا، ۱۳۸۴، ص. ۵).

نقشه (۱): محدوده جغرافیایی سواحل مکران

از همین رو ارتقای عملکرد توسعه‌ای در این منطقه و نیز کاهش شکاف اقتصادی و اجتماعی آن با محیط توسعه‌یافته همسایگان جنوبی به تدبیری از جنس حکمرانی که همه ابعاد و ذی‌نفعان مربوط را به مشارکت می‌گیرد نیازمند است تا این مهم محقق شود.

۳-۲. توسعه منطقه‌ای

یکی از اهداف برجسته در همه الگوهای متعارف برای حکمرانی نیل به توسعه است. از سوی دیگر هم مفهوم توسعه و هم حکمرانی در سطوح محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی طرح و بحث شده است. بی‌تردید برخی از نظریه‌پردازان در بررسی تبارشناسی ادبیات حکمرانی دانش توسعه را خاستگاه حکمرانی خوب^۱ دانستند. در خصوص مفهوم توسعه باید به رشد اقتصادی اشاره داشت؛ زیرا توسعه هدفی بهبودیافته از تلفیق شاخص‌های کیفی با افزایش کمی تولید، اقتصادی تلقی می‌گردد. بررسی‌ها نشان می‌دهد پس از پایان جنگ‌های جهانی مباحث توسعه در ضمن مطالعات اقتصاد سیاسی رواج یافت و به‌تدریج اصلاحات نهادی و ارتقاء کیفیت

۱. Good Governance

زندگی در ابعادی نظیر بهداشت، آموزش، مسکن و آزادی در برخورداری از حقوق ضروری را دنبال کرده است (Pritchett, 2021, p. 18). برنامه توسعه ملل متحد نیز سه شاخه بنیادی درخت توسعه را توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی و توسعه انسانی می‌داند. به عبارت دیگر، هرگونه تلاشی در جهت توسعه بایستی در بردارنده عوامل زیر باشد: تقویت ظرفیت بهره‌وری جامعه، ضمانت اجرایی جهت پایه‌ریزی و اجرای خدمات اجتماعی و رفاهی برای مردم و تسهیل فرصت‌هایی در جهت ارتقاء رشد فردی و نیز سهیم‌بودن حداکثری آنان در جامعه.

اما توسعه منطقه‌ای به‌طور خاص متأخر از ادبیات توسعه در اقتصاد سیاسی بوده است که با قید یک جغرافیای خاص و محدود و بیشتر ناظر به تقسیمات کشوری (ایالت‌ها) مورد توجه قرار می‌گیرد. هرچند توسعه منطقه‌ای و ملی امکان نوعی افزایش قطعی را نخواهد داشت؛ اما طبیعی است که در مناطق مختلف (به‌ویژه کشورهای با جغرافیای پهناور) به حسب تنوع بومی، نژادی، فرهنگی و آمایش مزیت‌های سرزمینی نیاز به برنامه‌ریزی منحصر به فردی نیز خواهند بود؛ اما هنوز هم رابطه میان مفهوم توسعه ملی و توسعه منطقه‌ای از پرسش‌های بسیار جدی محافل پژوهشی است. برخی توسعه منطقه‌ای را از پیامدهای توسعه ملی در معنای رشد اقتصاد کلان یک کشور دانسته‌اند؛ برخی نیز توسعه ملی را در گرو توسعه مناطق پنداشته‌اند.

نظریه مرکز - پیرامون از جمله دستگاه‌های تحلیلی در این حوزه است که نظام فضایی کشور را به دو زیر نظام مرکز و پیرامون تقسیم می‌کند. نظریه پردازان مرکز - پیرامون همچون فریدمن، منطقه مرکزی را محل تجمع اطلاعات، تخصص، نوآوری و مستعد برای توسعه می‌دانند که به وسیله تسلط بر فعالیت‌های سیاسی، اقتصادی و حقوقی مناطق پیرامونی، به این پیشرفت دست یافته‌اند. بر این اساس، از اهداف توسعه منطقه‌ای، متعادل‌سازی شرایط و امکانات و حداقل ساختن تفاوت در کیفیت زندگی مردم مناطق مرکزی و پیرامونی است.

مفهوم «راهبرد توسعه منطقه‌ای» از آخرین دستاوردهای نظریه‌پردازی در این حوزه موضوعی است که از طراحی و انجام آن، بالابردن ظرفیت و توانمندی مناطق برای فعال‌سازی استعدادها بالقوه انتظار می‌رود. نکته مهم و قابل توجه در مفهوم راهبرد توسعه منطقه‌ای آن است که این مهم در واقع نوعی سند بالادستی کلیدی در حوزه برنامه‌ریزی محسوب می‌شود که باید در هماهنگی و تطبیق دقیق با سیاست‌های کلی و اسناد بالادستی ملی، مدل توسعه یک منطقه را تنظیم سازد (یاسوری و سجودی، ۱۳۹۷، ص. ۹۴). به عبارت دیگر، راهبرد توسعه منطقه‌ای نمی

تواند بر مبنایی غیر از اسناد بالادستی که از نوعی اجماع سیاست‌گذاری در سطح ملی برخوردار است، تکیه نماید.

۳. روش پژوهش

یکی از کاربردی‌ترین روش‌های کیفی، تحلیل مضمون است (Braun & Clarke, 2003, p. 85) که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفت. تحلیل مضمون جهت شناخت، تحلیل و ارائه گزارش در خصوص الگوهای داده‌های کیفی است (Braun & Clarke, 2006, p. 79) که محققان رشته‌های ادبیات، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، هنر، علوم سیاسی، علوم اجتماعی، اقتصاد، فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی و پزشکی از آن استفاده کرده‌اند (عابدی‌جعفری و دیگران، ۱۳۹۰، ص. ۱۵۴).

تحلیل مضمون، روشی است که علاوه بر بیان واقعیت و در جهت تبیین به‌کار می‌رود؛ البته به دلیل ماهیت تفسیری تحلیل مضمون، باید به روایی و پایایی آن بیشتر توجه گردد و به همین دلیل تحلیل مضمون در مقایسه با سایر روش‌های کیفی، دقت و زمان بیشتری طلب می‌کند (درخشه و دیگران، ۱۳۹۴، ص. ۵۳).

شبکه مضامین یکی از روش‌های مؤثر در تحلیل مضمون است که توسط (Attride-Stirling, 2001) توسعه یافته است. آنچه شبکه مضامین عرضه می‌کند نقشه‌ای مانند تارنما به مثابه اصل سازمان‌دهنده و روش نمایش است. در این چهارچوب، مضامین در سه سطح ساختار می‌یابند:

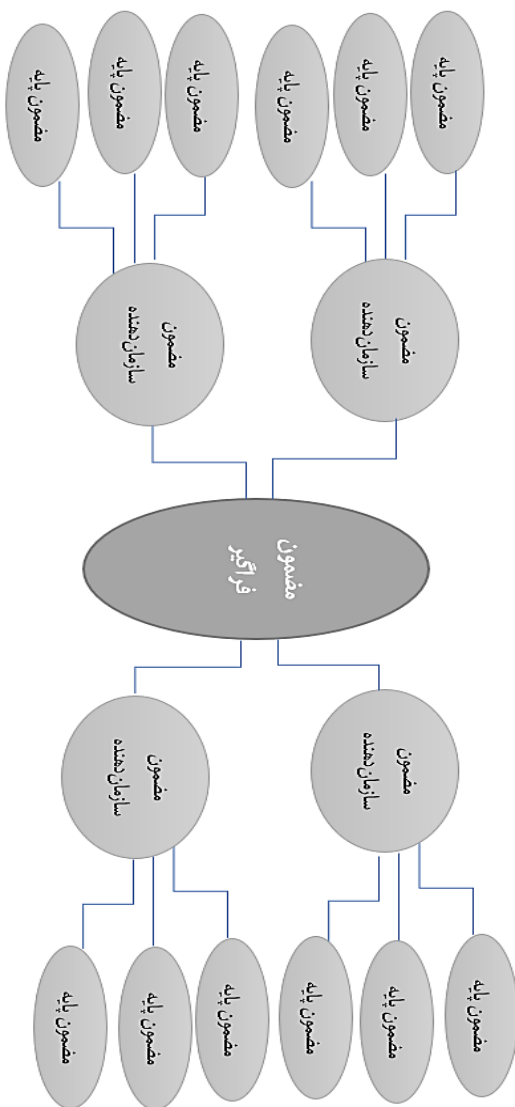
۱- مضامین پایه (شامل کدها و نکات کلیدی متن)،

۲- مضامین سازمان‌دهنده (که حاصل ترکیب و تلخیص مضامین پایه‌اند)،

۳- مضامین فراگیر (که بیانگر اصول کلی حاکم بر متن به صورت یکپارچه‌اند).

سپس این مضامین به صورت نقشه‌های شبکه تارنما، رسم و مضامین برجسته هریک از این سه سطح همراه با روابط میان آن‌ها نشان داده می‌شود (عابدی‌جعفری و دیگران، ۱۳۹۰، ص. ۱۶۹).

نکته حائز اهمیت در شبکه مضامین آن است که با توجه به پیچیدگی داده‌ها و هدف تحلیل، ممکن است از مجموعه متون، استخراج شود؛ با این حال و به طور متعارف توزیع مضامین به دست آمده نشان می‌دهد که تعداد مضامین فراگیر از تعداد مضامین پایه و سازمان‌دهنده، کمتر خواهد بود. هر مضمون فراگیر، هسته و کانون شبکه‌ای مضمونی را تشکیل می‌دهد؛ بنابراین، ممکن است تحلیل به چندین شبکه مضامین منجر شود (عابدی‌جعفری و دیگران، ۱۳۹۰، ص. ۱۷۰).

شکل (۱): تصویر شبکه مضمونی

در پژوهش حاضر که به دنبال استخراج نوعی الگوواره از الزامات حکمرانی در توسعه سواحل مکران بوده‌ایم، با انجام مصاحبه نخبگانی آرای کارشناسی مرتبط با هدف پژوهش جمع‌آوری و با روش تحلیل مضمون واکاوی شده است.

۴. یافته‌های پژوهش

این بخش به تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش در راستای ارائه الزامات راهبردی در حکمرانی توسعه سواحل مکران با استفاده از روش تحلیل مضمون می‌پردازد. در گام اول این مرحله، ۱۰۳ مورد فیش‌های حاصل از ۱۲ مصاحبه تخصصی از بدنه دیپلمات‌های ارشد، مدیران دستگاه‌های سیاست‌گذاری و اجرایی کلان، فرماندهان عالی رتبه نظامی و اعضای باسابقه اتاق‌های بازرگانی به‌عنوان متن مورد تحلیل انتخاب و پس از مطالعه به‌صورت دستی وارد مرحله کدگذاری باز شدند. با بررسی کدهای باز، مضامین پایه، سازمان‌دهنده و درنهایت فراگیر به‌دست آمد. در مجموع ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده از ۲۹۳ کد باز، استخراج گردید و سپس این مضامین ذیل ۶ مضمون فراگیر قرار گرفت. به‌عبارتی می‌توان این ۶ مضمون فراگیر را تحت عنوان ابعاد و ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده را مؤلفه‌های حکمرانی توسعه در سواحل مکران برشمرد که جداول ۱ و ۲ نتایج حاصل از کدگذاری باز و طبقه‌بندی مضامین سه‌گانه را نشان می‌دهند. چنان‌که در جدول ۱ آمده است، نمونه‌ای از استخراج کدهای باز از فیش‌های مصاحبه آمده که شرح تفصیلی آن در پیوست مقاله حاضر است.

جدول (۱): نمونه‌ای از کدگذاری باز مصاحبه

مصاحبه‌شونده	کدهای باز		فیش‌های مصاحبه
دکتر سیدعباس عراقچی A02	A021	برون‌نگری در توسعه مکران	برای توسعه منطقه مکران باید نگاه برون‌نگر داشته باشیم و صرفاً استفاده از منابع داخلی و دولتی نه ممکن است و نه مطلوب.
	A022	کافی نبودن منابع دولتی برای توسعه مکران	
دکتر بهمن عشقی E07	E071	وجود موقعیت ژئوپلیتیک	موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک ما به همراه دانش فنی، مهارت نیروی انسانی اگر با سرمایه و امکانات دیگر کشورها پیوند بخورد، به شرط تأمین زیرساخت‌های بندرگاهی می‌تواند توسعه سواحل مکران را سرعت
	E072	وجود موقعیت ژئواکونومیک	
	E073	وجود دانش فنی داخلی	
	E074	استفاده از نیروی انسانی ماهر داخلی	
	E075	لزوم ایجاد زیرساخت‌های بندرگاهی	

مصاحبه‌شونده	کدهای باز		فیش‌های مصاحبه
	E076	اتصال به امکانات دیگر کشورها	ببخشد.
دربدار حبیب‌الله سیاری S02	S021	ظرفیت تولید و انتقال انرژی‌های فسیلی در مکران	مثلاً یکی از ظرفیت‌های کشور در سواحل مکران بحث تولید و انتقال انرژی است. از انرژی‌های فسیلی و زنجیره ارزش آن‌ها تا انرژی‌های تجدیدپذیر که از جزر و مد دریا استفاده می‌شود. گردشگری است؛ بحث شیلات و کشاورزی و صنایع غذایی است؛ تجارت است؛ دیگری حمل و نقل است.
	S022	ظرفیت انرژی‌های پاک در منطقه مکران	
	S023	ظرفیت گردشگری در منطقه مکران	
	S024	ظرفیت شیلات در منطقه مکران	
	S025	ظرفیت کشاورزی و صنایع غذایی در منطقه مکران	
	S026	ظرفیت تجارت در منطقه مکران	
	S027	ظرفیت حمل و نقل در منطقه مکران	
غلامرضا انصاری AN08	AN081	کاهش بار جمعیتی کلانشهرها با توسعه مکران	سواحل مکران می‌تواند بار جمعیتی و آلودگی‌های محیط زیستی را در استان‌های پُر جمعیت بردارد و به آمایش سرزمین ایران محتوا ببخشد.
	AN082	کاهش آلودگی زیست محیطی کلانشهرها با توسعه مکران	
	AN083	ارتباط توسعه مکران با تحقق آمایش سرزمینی	
دکتر سیدرسول موسوی M01	M011	جایابی توسعه مکران در کریدورهای بین‌المللی	اگر مکران، چابهار و جاسک و هرجایی را در نظر بگیرد نتواند جایگاه خودش را در کریدورهای بین‌المللی پیدا

مصاحبه‌شونده	کدهای باز		فیش‌های مصاحبه
			کنند این امکان‌پذیر نیست که بگوییم این منطقه در مسیر توسعه است.
دکتر محمد خزاعی KH02	KH021	استفاده از ظرفیت بخش خصوصی	شما باید هم نهادهای ملی و هم نهادهای بین‌المللی، بانک‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذار و بخش خصوصی ایران را با موضوع درگیر نمایید.
	KH022	استفاده از ظرفیت نهادهای بین‌المللی	
دکتر مهدی صفری SF09	SF091	ضعف در اتصال راه‌آهن برای توسعه مکران	ناقص بودن راه‌آهن چابهار - زاهدان و اتکا به حمل‌ونقل جاده‌ای یک نقطه ضعف است. برای امنیت منطقه مکران باید رونق اقتصادی محور جاسک و چابهار را با تکیه بر ترانزیت، ایجاد نماییم.
	SF092	امنیت مکران بر پایه رونق اقتصادی و ترانزیت	
دکتر سورنا ستاری ST02	ST021	استفاده از فناوری‌های جدید	تکنولوژی‌های جدید تولید میگو و ماهی در قفس را می‌توان در منطقه مکران پیاده کرد و فرهنگ جدید شیلاتی در آنجا گسترش پیدا کند.
	ST022	گسترش فرهنگ جدید دریایی	
	ST023	ظرفیت شیلات در منطقه مکران	
دکتر مهدی غضنفری G04	G041	ناکافی بودن منابع دولتی برای توسعه مکران	چند تله در زمینه توسعه وجود دارد، تله نخست توهم بی‌کرانگی منابع صندوق توسعه ملی است. در حالی که منابع صندوق، محدود است و گاهی ممکن است ورودی‌ها کمتر از خروجی‌ها باشد. تله بعدی این است که گاهی آنقدر مسئولان در امور جاری غرق می‌شوند که
	G042	لزوم پشتیبانی تحقیقاتی از توسعه مکران	
	G043	زمان‌مند بودن توسعه امکانات مکران	

مصاحبه‌شونده	کدهای باز		فیش‌های مصاحبه
			فرصت پرداختن به موضوع توسعه مکران را ندارند و از طرف دیگر خوددانش‌پنداری در برخی از مسئولین وجود دارند و گمان می‌کنند به دانش بیشتر نیاز ندارند. تله بعدی، ثروت دانستن منابع خدادادی است، درحالی‌که این منابع سرمایه هستند و باید مولد شوند تا به ثروت تبدیل گردد. تله آخر نیز، طمع به برخورداری سرمایه‌گذاران از سود است.
دکتر مصطفی زمانیان Z01	Z011	توجه به توسعه مکران در ساختار آموزشی کشور	موضوعاتی مانند توسعه دریامحور به کلی در ساختار آموزشی کشور فراموش شده است. حال اینکه یکی از مؤلفه‌های توسعه حکمرانی دریامحور توجه به تربیت سرمایه انسانی متمرکز بر این موضوع است. موتور تولید در منطقه مکران باید دانش‌بنیان باشد.
	Z012	تربیت سرمایه انسانی لازم برای توسعه دریایی	
	Z013	تکیه بر دانش بنیان‌ها در توسعه منطقه مکران	
حجت‌الاسلام غلامرضا مصباحی‌مقدم M01	M011	سیاست‌های کلی به‌عنوان سند بالادستی در توسعه دریایی	تا قبل از ابلاغ سیاست‌های کلی توسعه دریامحور نقشه راه منسجمی در این رابطه نداشتیم.
	M012	فراهم‌کردن زیرساخت‌های سخت‌افزاری در توسعه دریایی	حالا باید امکانات زیرساختی این سیاست‌ها را به‌لحاظ و سخت‌افزاری فراهم کنیم.
دریادار شهرام ایرانی I01	I011	توسعه دریایی مکران مؤثر بر آینده کشور	توسعه دریامحور در منطقه مکران برنامه‌های راهبردی و لازم برای آینده رقابت‌های
	I012	جایگاه مکران در	

مصاحبه‌شونده	کدهای باز	فیش‌های مصاحبه
	رقابت‌های بین‌المللی	ژئوپلیتیکی کشور و تأمین اقتصاد ملی ایران با محدودیت‌های موجود است.

پس از آنکه کدگذاری باز از فیش‌های مصاحبه انجام شد، حال مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر استخراج می‌شود که در جدول ۲ نمونه‌هایی از مضامین احصاء شده قابل نمایش است.

جدول (۲): مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر استخراج شده

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	کدهای باز
آینده‌نگری و اتکاء به صنایع دانش‌بنیان	اولویت صنایع خلاق و دانش‌بنیان	<ul style="list-style-type: none"> - توسعه دانش‌بنیان در مکران - حمایت‌های مالی و حقوقی از کسب و کارهای نوآورانه و خلاق در توسعه مکران - ساخت بنادر هوشمند در مکران 	M072 - ST011 - ST015 - ST032 - Z013 - M061 - SF081
	مناسب با روندها و تحولات آینده	<ul style="list-style-type: none"> - نقش مکران در آینده توسعه ایران - جایگاه توسعه مکران در رفع عقب‌ماندگی‌های اقتصادی ایران - تکیه بر فناوری‌های جدید در منطقه مکران 	A111 - S031 - M071 - ST021 - IO11 - AN033
وحدت رویه راهبردی و نهادی	الگوی کلان و نقشه راه واحد	<ul style="list-style-type: none"> - لزوم نقشه راه و سند بالادستی در توسعه مکران - استفاده از سیاست‌های کلی توسعه دریامحور به‌عنوان سند بالادستی - تهیه و انتشار طرح جامع و تفصیلی توسعه مکران 	S061 - S102 - AN051 - AN091 - SF011 - M011 - Z042 - IO41 - IO72 - S074

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	کدهای باز
		<ul style="list-style-type: none"> - حفظ و تقویت جایگاه دریا - در دیگر اسناد بالادستی نظام - استفاده از تجربیات جهانی - در توسعه دریا پایه 	
	<p>اصلاح مقررات و برنامه‌ریزی زمان بندی شده</p>	<ul style="list-style-type: none"> - طراحی برنامه (سیاست و اقدام) مبتنی بر سند بالادستی - جایگاه مشخص مکران در برنامه‌های پنج‌ساله توسعه - محدودبودن زمان برای فعال‌سازی توسعه مکران - زمان‌مند بودن طرح توسعه مکران در رقابت با کشورهای منطقه - جبران غفلت از ظرفیت دریایی کشور در برنامه‌ریزی‌های توسعه ایران - رفع ناکارآمدی قوانین و مقررات موجود 	<p>A011 A081 - S036 - S042 - S083 - AN092 - AN103 - ST013 - G043 - Z071 - M031 - I043 - I062 - M063</p>
	<p>هماهنگی فرابخشی و بین‌دستگاهی</p>	<ul style="list-style-type: none"> - وحدت در ساختار نهادی - تصمیم‌گیر و پیگیر در اجرا - برطرف نمودن تعارضات حقوقی و اجرایی - دستگاه‌های مرتبط با توسعه مکران - مشخص شدن وظایف شورای توسعه مکران - استفاده از منابع صندوق توسعه ملی در توسعه مکران 	<p>S083 - AN102 - ST031 - Z061 - I101 - I102 - G062 - G051 - S071 - S081 - S082 - AN022</p>

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	کدهای باز
		<ul style="list-style-type: none"> - پرهیز از نگاه بخشی یا محلی به توسعه مکران - ایجاد اراده ملی در اقدام به توسعه سواحل مکران 	
تناسب با سیاست خارجی و امنیت ملی	بهره‌برداری از دیپلماسی اقتصادی	<ul style="list-style-type: none"> - بین‌المللی بودن توسعه مکران و لزوم تعریف آن در سیاست خارجی کشور - تناسب با پروژه‌های منطقه‌ای و جهانی در مدل توسعه مکران - التزام به قواعد بین‌الملل و استانداردهای جهانی - اتصال به طرح‌های منطقه‌ای و بین‌المللی ترانزیتی - لزوم جلب همکاری‌های خارجی در توسعه مکران - جذب و هدایت سرمایه‌های خارجی به مزیت‌های اقتصادی مکران - استفاده از ظرفیت ایرانیان خارج از کشور - تعیین نقش توسعه سواحل مکران در زنجیره ارزش چین - اشتراک منافع هند و توسعه مکران - اشتراک منافع کشورهای آسیای مرکزی (ازبکستان، قزاقستان، تاجیکستان و ترکمنستان) با توسعه مکران - اشتراک منافع افغانستان و 	<ul style="list-style-type: none"> A012 - A021 - A051 - A053 - A064 - A072 - A073 - A082 - A092 - A094 - A095 - E051 - E052 - E053 - E062 - E065 - E076 - S048 - S049 - S103 - KH022 - KH061 - SF013 - SF072 - SF083 - SF084 - SF085 - SF086 - SF087- Z052 - Z053 - Z081 - KH041 - M022 - M044 - I024 - I025 - I026 - I111 - I112 - G031 - SF071 - SF041 - SF042 - SF043 - SF031 - SF014 - SF021 - SF023 - KH032 - M102 - - M103 - M104 - M105 - M061 - M062 - S091 - AN031 - AN061 - AN071 - AN072

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	کدهای باز
		<p>توسعه مکران</p> <p>- اشتراک منافع روسیه و توسعه مکران</p> <p>- علاقه عمان به مشارکت در توسعه مکران</p> <p>- علاقه قطر به مشارکت در توسعه مکران</p> <p>- علاقه امارات به مشارکت در توسعه مکران</p> <p>- تعریف طرح مشترک با ژاپن</p> <p>- تعیین نقش توسعه سواحل مکران در زنجیره ارزش اروپا</p> <p>- تعریف نقش توسعه مکران در بازار ۵۰۰ میلیون نفری منطقه همسایگی</p> <p>- پیشنهاد پروژه مکران در سازمان‌ها و پیمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی</p> <p>- استفاده از توافقات دوجانبه خارجی برای توسعه مکران</p> <p>- اثرگذاری همکاری‌های بین‌المللی دریاپایه در مقابله با تحریم‌ها</p> <p>- استفاده از ظرفیت‌های رویدادهای بین‌المللی در جلب همکاری‌های خارجی برای مکران</p>	
	<p>برداشت اقتصادی از امنیت و ژئوپلیتیک</p>	<p>- تأمین امنیت از طریق رونق اقتصادی</p> <p>- مقابله با انتقال تصویر امنیتی</p>	<p>A031 - A032 - A061 - A063 - A091 - A093 - A102 - E035 - E036 - E041 -</p>

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	کدهای باز
	منطقه‌ای	از مکران توسط رقبا - پیوست امنیتی برای شکل‌گیری سرمایه‌گذاری و کسب و کار در منطقه - وابستگی امنیت ملی در شمال و جنوب کشور به یکدیگر - پرهیز از دام امنیت‌پنداری افراطی درباره توسعه مکران - برقراری امنیت سواحل جنوبی با توسعه مکران - افزایش قدرت با توسعه اقتصادی مکران - قدرت‌آفرینی بین‌المللی مبتنی بر مزیت ژئوپلیتیکی مکران - مزیت منطقه مکران در اتصال آسیای مرکزی به اقیانوس هند - اولویت‌یافتن کریدور شمال - جنوب برای روسیه و اهمیت آن در جهان - تثبیت نقش محوری مکران در کریدور شمال - جنوب - استفاده از فرصت‌ها و مقابله با چالش‌های جنگ اوکراین در توسعه مکران - تعیین نقش توسعه سواحل مکران در مقابله با زنجیره ارزش آمریکا	E054 - E071 - E072 - S032 - S033 - S034 - S041 - S043 - S044 - S045 - S046 - S047 - S101 - AN01 - AN041 - AN042 - AN043 - AN111 - M021 - M032 - M033 - M041 - M042 - M051 - M052 - M053 - M081 - M091 - M092 - M123 - KH051 - KH052 - SF024 - G022 - Z051 - M045 - I012 - I022 - I031 - I042 - I051 - G011 - SF092 - SF022 - SF012 - M121 - M122 - M082 - M034 - AN044 - AN045 - AN093 - AN094 -

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	کدهای باز
		<ul style="list-style-type: none"> - رقابت با گوادر پاکستان - سرمایه‌گذاری چین در گوادر پاکستان - وابستگی توسعه گوادر به مزیت توسعه مکران در اتصال به ریندان - استفاده از مشکلات امنیتی در پروژه CPEC - مزیت امنیت مکران در رقابت با پاکستان - رقابت کریدور شمال - جنوب با طرح ترکیه - ظرفیت تاریخی - تمدنی مکران در مقایسه با رقبای منطقه‌ای - مزیت آبادانی جغرافیایی پس‌کرانه‌های مکران در مقایسه با رقبای منطقه‌ای - برنامه‌ریزی‌های استعماری برای دور کردن ایران از دریا - دریا محل رقابت برای تسلط و هژمونی قدرت‌ها - وجود رقابت با عراق در توسعه مکران - سرمایه‌گذاری شرکت‌های کره جنوبی در توسعه بندر فاو عراق - وجود رقابت با امارات در توسعه مکران - رقابت با قطر در زمینه‌های 	

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	کدهای باز
		اقتصادی و زیرساخت و تکنولوژی - رقابت با بحرین در زمینه‌های اقتصادی و زیرساخت و فناوری - اهمیت روزافزون ابتکار کمر بند - راه، راهبرد چین - مواجه با راهبرد ملی چین از طریق مشارکت در کمر بند - راه - امکان اتصال کمر بند - راه به اروپا - چالش برانگیز بودن کریدور شمال - جنوب برای ایالات متحده آمریکا	

نتیجه‌گیری

بررسی پژوهش حاضر نشان می‌دهد که الزامات راهبردی در حکمرانی توسعه سواحل مکران با اقتباس از کارکردهای سیاست‌گذارانه ابعاد و مؤلفه‌های متنوعی از حیث حقوقی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی دارد. در این بین، تقریر نوین از امنیت اقتصادی، بهره‌برداری از راهبرد دیپلماسی اقتصادی و اتکاء به اقتصادی چندمحصولی پرتکرارترین مضامین سازمان دهنده به‌شمار آمده‌اند.

بررسی مضامین نشان داد که حکمرانی توسعه در سواحل مکران بیش از هر مضمون فراگیر، متأثر از تناسب با سیاست خارجی و امنیت ملی است. به این معنا که توسعه در سواحل مکران هرچند امری درون‌زا است؛ اما ماهیتی مستلزم همخوانی با مشارکت‌ها و رقابت‌های بین‌المللی را دارد. دیپلماسی اقتصادی که فصل مشترک ابزارها و منافع سیاسی (با محوریت عنصر مفهومی قدرت) با ابزارها و منافع اقتصادی (با محوریت عنصر مفهومی ثروت) است باید مرکز ثقل توسعه سواحل مکران قرار گیرد. توسعه منطقه‌ای در این سواحل با اتکاء به ظرفیت‌های صرفاً داخلی

نه ممکن و نه مطلوب خواهد بود. هرچند تصویر منطقه مکران در نزد اذهان عمومی ایرانیان و خارج از کشور مخدوش به ناامنی و فقر است؛ اما برداشتهای اقتصادی از مقوله امنیت ملی می‌تواند توسعه در این منطقه را با پیوندهای متقابل بین‌المللی منجر به دستاوردهای امنیتی نیز بسازد.

متنوع‌سازی اقتصادی با قید حفظ محیط زیست دومین مضمون فراگیر حاصل‌شده در این پژوهش است. ظرفیت‌های مرکب این منطقه از مزیت‌های صنعتی، تزانزیتی، انرژی‌های فسیلی و تجدیدپذیر، تجارت خارجی، گردشگری و صنایع دستی مؤید این مهم است که الگوی توسعه در این منطقه، نباید متکی به یک ظرفیت اقتصادی تعریف شود و به‌طور متعادل توازن مزیت‌های نسبی در مکران رعایت گردد. هرچند می‌توان آینده‌نگری در توسعه سواحل مکران مبتنی بر صنایع دانش‌بنیان را تکمیلی برای مضمون فراگیر توسعه سبز و چندمحصولی دانست. وجه دانش‌بنیان در تمامی صنایع و کسب‌وکارهای بالادستی و پایین‌دستی نه‌تنها یک مفید بلکه ضرورتی است متضمن توسعه پایدار و بلندمدت منطقه مکران می‌گردد.

در همین رابطه بُعد دیگری از الزامات راهبردی در حکمرانی توسعه سواحل مکران، فرهنگ‌سازی و مدیریت سرمایه انسانی است. شناخت صحیح از سواحل مکران در سطوح داخلی و برون‌مرزی و همچنین ترویج فرهنگ دریایی در همه ابعاد سبک زندگی لازم به‌نظر آمده است. توسعه سواحل مکران ظرفیت‌های کافی برای پیاده‌سازی الگویی الهام‌بخش از توسعه ایرانی را داراست که شاید ساخت تصویر مکران به‌عنوان قطب اقتصاد دانش‌بنیان پاسخی شایسته به این مهم باشد. رابطه مستمر نخبگان در حل مسائل توسعه در ضمن تربیت و استقرار سرمایه‌های انسانی در رده‌های نظریه‌پردازی، کارشناسی، اجرایی و مدیریتی در منطقه با شاخصه‌های مخصوص به این پروژه ملی ذیل همین بُعد می‌گنجد.

مضمون فراگیر بعدی تحت عنوان وحدت رویه راهبردی و نهادی استخراج شده است که در مواجهه با کثرت دستگاه‌های دخیل دولتی و غیردولتی، فقدان نقشه راه منسجم زمان‌بندی‌شده در اجرای این پروژه توسعه‌ای و رنج از تمرکزگرایی و عدم اختیارات کافی محلی به‌نظر می‌آید. در این رابطه با توجه به آنکه مقوله توسعه امری چندبُعدی و از سویی در حیطه اختیارات نهادهای متکثری است همواره با استفاده از اختیارات سطوح حکمرانی محلی و منطقه‌ای یا تفویض اختیار به یک نماینده ملی ممکن خواهد شد. از همین‌رو می‌توان با نصب نماینده ویژه رئیس‌جمهور و برخورداری از امتیازات اصل ۱۲۷ قانون اساسی عملکرد نهادهایی چون استانداری،

منطقه آزاد، شرکت‌های تابعه وزارت راه و شهرسازی، وزارت نیرو، وزارت نفت، سازمان برنامه و بودجه، وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، وزارت صمت، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و غیره در یک وحدت رویه و پاسخگویی قرار می‌گیرد و عملاً این دستگاه‌ها مجری برنامه‌های مصوب نماینده ویژه رئیس جمهور با جلوگیری از افزایش تکالیف رئیس قوه مجریه می‌گردد. پیشنهاد دیگر نیز تفویض امور به استانداران هرمزگان و سیستان و بلوچستان است که با اختیاراتی ویژه اما در محدوده امور توسعه دریامحور در آن استان به انجام برسد.

آخرین مورد از الزامات راهبردی حکمرانی بر محوریت نقش بخش خصوصی به‌عنوان فعال اقتصادی درگیر با توسعه سواحل مکران (حتی در تشکیل مشارکت‌های دوجانبه و چندجانبه خارجی و بین‌المللی) است تا آنکه نتیجه چنین توسعه‌ای شکوفایی استعدادهای ساکنان بومی، فعالیت اقتصادی همراه با سکونت خانوادگی مصطلح به مسکن معیشت‌محور باشد. درمجموع الگوی مستخرج از پژوهش حاضر، مطابق شکل شماره سه قابل ارائه است.

فهرست منابع

- اعتمادی، کیانا؛ صرافی، مظفر و ندایی طوسی، سحر (۱۳۹۸). توسعه منطقه ساحلی مکران در پرتو منطقه آزاد تجاری - صنعتی چابهار. برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای، ۴(۸)، ۱-۳۴.
- بشیری، عباس و شقاقی شهری، وحید (۱۳۹۰). رویکردی اقتصادی به مقوله حکمرانی خوب. فصلنامه بررسی‌های بازرگانی، ۴۸(۴۸).
- حافظنیا، محمدرضا و رومینا، ابراهیم (۱۳۸۴). تحلیل ظرفیت‌های ژئوپلیتیک سواحل جنوب شرقی ایران در راستای منافع ملی (فضای مورد غفلت). مجله جغرافیا و توسعه، ۳(۶).
- حجاریان، محمد و غلامزاده، عسگری (۱۳۹۳). حکمرانی (حاکمیت). دانشگاه علامه طباطبایی، مدیریت/استراتژیک صنعتی، ۴(۲۰)، ۹-۳۶.
- دانایی فرد، حسن (۱۳۹۲). مدیریت دولتی شبکه‌ای در ایران: خردمایه نظری - عملی و استلزامات. پژوهش‌های مدیریت در ایران، ۱۷(۲)، ۷۰-۱۰۴.
- درخشه، جلال؛ افتخاری، اصغر و ردادی، محسن (۱۳۹۴). تحلیل مضمونی اعتماد در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر - پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۳(۶)، ۷۲-۵۳.
- رحمانی، فاطمه؛ اسمعیلی گیوی، محمدرضا و عبدالحمید، مهدی (۱۴۰۰). حکمرانی قضائی. تهران: پژوهشگاه قوه قضائیه.
- رحمتی، مزاحم (۱۳۹۴). بررسی مزیت‌های منطقه‌ای سواحل مکران با رویکرد اقتصاد مقاومتی. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات زیربنایی، تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۰۴/۲۱.
- زمانیان، مصطفی؛ ناطقی، مزده و کریم‌میان، زهره (۱۴۰۳). ارائه چهارچوبی برای تحلیل نظام‌های حکمرانی ملی مبتنی بر ساختارها و کارکردها مطالعه موردی حمل‌ونقل دریایی در ایران. مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، ۱۴(۵۰)، ۶۶-۱۰۰.
- سیاری، حبیب‌الله؛ عرب‌پور، امیرحسین و توکلی، رضا (۱۴۰۱). جایگاه برند ملی در مدل توسعه منطقه‌ای سواحل مکران (مبتنی بر تحلیل اسناد بالادستی). راهبرد اقتصادی، ۱۱(۴۳)، ۷۸-۵۱.
- شاه‌علی، ابوالفضل؛ سرور، رحیم و توکلان، علی (۱۴۰۳). تحلیلی بر عوامل کلیدی

- مؤثر بر توسعه پایدار منطقه‌ای مکران. *جغرافیا*، ۲۲(۸۰)، ۱۹-۳۸.
- عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن و شیخ‌زاده، محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. *دوفصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی*، ۲(۵)، ۱۹۸-۱۵۱.
- کولایی، الهه و شایسته، مهدی (۱۳۹۳). حکمرانی خوب و مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی دریای خزر. *محیط شناسی*، ۴۰(۳)، ۶۷۹-۶۹۲.
- میرزاده کرمانشاهی، مهدی (۱۴۰۱). تحلیل چالش‌ها و مسائل امنیتی استان هرمزگان از منظر حکمرانی محلی. *مطالعات راهبردی*، ۴(۹۸)، ۱۱۱-۱۵۴.
- نیکنمی، رکسانا (۱۴۰۲). جایگاه ژئوتوریسم در فرایند توسعه پایدار در سواحل مکران. *راهبرد اقتصادی*، ۱۲(۴۵)، ۲۴۸-۲۲۳.
- یاسوری، مجید و سجودی، مریم (۱۳۹۷). استراتژی توسعه منطقه‌ای (RDS) راهکاری جهت تمرکززدایی (مطالعه موردی: شهرستان رشت). *آمایش محیط*، ۱۱(۴۲)، ۷۱-۹۶.

- Attride-Stirling, J. (2001), Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research. *Qualitative Research*, 1(3), 385-405.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Pritchett, L.(2021). National Development Delivers: And How! And How? *Center for International Development at Harvard University*. 1(398), 1-49.